

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-118>

УДК 338.2:330.341

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОСИСТЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР: ПОЛІСТРУКТУРНИЙ МАЙНДСЕТ

THE CONCEPT OF AN ECOSYSTEM FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL STRUCTURES: A POLYSTRUCTURAL MINDSET

Купира Мирослава Іванівнакандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8279-7628>**Kupyrа Myroslava**

Lutsk National Technical University

Стаття присвячена дослідженню теоретико-практичних аспектів формування концепції стимулювання розвитку підприємницьких структур в умовах трансформацій економічного середовища через призму поліструктурного мейндсету. Сформовано площину екосистеми розвитку підприємництва, що зумовило розширення категоріальної парадигми. Запропоновано концепцію екосистеми стимулювання розвитку підприємництва, в основу якої закладено поліструктурний мейндсет, що передбачає консолідацію в систему різних за змістом та формою елементів, які працюють на перетворення проблем в можливості, при цьому продукуючи цінність. Обґрунтовано сутність основних стратегічних функцій, які виконує екосистема в процесі функціонування. Сформовано основні передумови успішного формування екосистеми підприємництва як драйверів трансформації та визначено фактори впливу, що забезпечують стійкий стан і динаміку розвитку.

Ключові слова: концепція, екосистема розвитку, мейндсет, партнерство, цифровізація, підприємницькі структури.

The article is devoted to the study of theoretical and practical aspects of forming a concept for stimulating the development of entrepreneurial structures under conditions of transformation of the economic environment through the lens of a polystructural mindset. Emphasis placed on the evolution of entrepreneurial ecosystems as open, adaptive, and complex systems capable of integrating heterogeneous resources, institutional mechanisms, values, and behavioral models. A conceptual framework of the entrepreneurship development ecosystem formed, which contributes to the expansion of the categorical paradigm of entrepreneurship because of polystructural interaction among actors, processes, and environmental factors. A concept of an ecosystem for stimulating entrepreneurship development proposed, based on a polystructural mindset that provides for the consolidation into a unified system of elements diverse in content and form, aimed at transforming problems into opportunities, building sustainable competitive advantages, and continuously generating economic and social value. The essence of the key strategic functions of the ecosystem, including coordination, integration, innovation, and adaptation, which determine the effectiveness of its functioning substantiated. The main prerequisites for the successful formation of an ecosystem of entrepreneurial structures as drivers of structural transformations identified, and the influencing factors that ensure a stable state and dynamic development of entrepreneurship under conditions of uncertainty are determined. In addition to negative influencing factors, promising areas of activity are also identified which, within the framework of the ecosystem concept the development of entrepreneurship, provide for the strengthening of state and regional support for entrepreneurial structures. This achieved through the formation of integrated institutional, financial, and informational mechanisms aimed at building a favorable entrepreneurial environment, stimulating local initiatives, activating network-based interaction among ecosystem actors, and enhancing the adaptability of entrepreneurship to transformational challenges.

Keywords: concept, development ecosystem, mindset, partnership, digitalization, entrepreneurial structures.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни фінансово-господарська діяльність підприємницьких структур протистоїть численним викликам в частині нестабільного фінансово-економічного становища, соціально-політичної ситуації, демографічної кризи, що спонукає до пошуку системного підходу до обґрунтування теоретико-методологічних основ подолання диспропорцій та розробки концепції екосистеми стимулювання розвитку підприємництва на основі аналізу та узагальнення наявних теоретичних підходів та практичних рекомендацій.

Посилення асиметрій у формуванні підприємствами достатнього рівня потенціалу для забезпечення відновлення, інноваційного розвитку та цифрової трансформації вимагає швидкої реакції на зміни і зобов'язує шукати дієві інструменти та працюючі ефекти.

Тому, в умовах глобалізації, цифровізації та стрімких технологічних змін розвиток підприємництва набуває комплексного характеру та потребує нового системного підходу до аналізу та підтримки бізнес-середовища, який поєднає економічні, технологічні та інституційні фактори з цінностями сталості, довіри й партнерства. Саме, тому концепція екосистеми розвитку підприємництва є однією з найбільш актуальних моделей, що дозволяє розглядати підприємництво як взаємопов'язану систему суб'єктів, ресурсів і процесів, спрямованих на створення інноваційного та стійкого бізнес-апгрейду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зауважимо, що вагомий науковий внесок у процеси формування та оцінки розвитку підприємницьких структур, капіталізації та нарощення рівня їх потенціалу внесли багато вчених-дослідників. Зокрема, над дослідженнями питань сутності, особливостей формування екосистеми, структури, підходів та підвищення стійкості бізнесу працювали Лемешко М.О. [1], Смачило В.В., Черних М.І. [2], Кизименко К. С., Кравченко М. О. [3; 7], Грінченко, Ю.Л. [4], Рибак М.О. [8], Циганенко О., Зубко К., Самусь Г. [9].

Так, погоджуємось з дослідженнями Бажала Ю.М., який зазначає, що «призначення екосистеми це покращення взаємодії компанії з її партнерами, збільшення конкурентних переваг, виражене у створенні інноваційної продукції, яка буде лідером у своїй галузі, і передбачає введення нових стандартів для цієї продукції» [5, с. 218]. Дума О.І. та Качмар Г.Я. [10] досліджують фактори, які постали перед воєнною економікою, виді-

ляючи бар'єри в доступі до фінансування, нестачі інституційної підтримки та високі ризики втрати людського капіталу. Відтак, дослідниками виокремлюється проблематика зміни стратегії розвитку в потребі підсилити її працюючими інструментами в умовах невизначеності. Проблеми розвитку підприємницьких структур аналізували також Ляліна Н.С., Матвієнко-Біляєва Г.Л., Панчук А.С. [11], які ідентифікували системні фактори, що перешкоджають можливостям сталого розвитку підприємництва виокремлюючи недосконалість нормативно-правового поля, недостатній рівень інноваційної активності бізнесу та обмеженість доступу до фінансових ринків капіталу. Фактори та передумови розвитку підприємництва зайшли відображення в дослідженнях Росола У.В. та Росола А.П. [6]. Горбань С.Ф. та Біленко О.В. зазначають, що екосистема «не просто мережа, а жива, еволюційна структура, яка визначає нову логіку економічної діяльності. Успіх у ній залежить не стільки від розміру чи фінансових ресурсів, скільки від здатності налагоджувати ефективні зв'язки, спільно вирішувати проблеми і вчасно трансформуватись відповідно до вимог часу» [12, с. 5].

Однак, результати дослідження не показують системного підходу до формування теоретико-прикладного концепту екосистеми стимулювання розвитку особливо в умовах повоєнної відбудови та цифрової трансформації. Отже, дослідження засад саме теорії екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур як і в закордонному, так і в національному науковому полі, характеризується надзвичайно обмеженою базою напрацювань. Тому, дане питання стає основою наукового дослідження в частині побудови такої екосистеми, яка б генерувала інструменти, учасників та ресурси на основі ефективної взаємодії, партнерства, здорової конкуренції з метою створення економічного ефекту для відбудови нашої країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання формування екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур супроводжуються глибокими структурними трансформаціями та є надзвичайно важливими і актуальними. Підприємства, в силу загострення диспропорцій, не справляються з поставленими викликами та потребують розробленого алгоритму та єдиного концепту до розуміння сутності екосистеми з подальшою розробкою теоретико-методологічних підходів та практичних

резольцій. Складність, недостатня вивченість і не вирішеність питань на всіх рівнях визначили проблематику дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою наукового пошуку є формування концептуальних засад екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур та пошук практичних рекомендацій через призму поліструктурного майндсету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування концепції екосистеми розвитку підприємництва набув результату під час еволюції теоретико-економічних підходів на зміну розуміння сутності підприємництва, функцій та ролі в економіці, взаємодії із зовнішнім середовищем. Концепція екосистеми розвитку підприємництва розвивалася під впливом еволюції таких парадигм як, класичної, функціональної, інституційної, системної, кластерної, екосистемної та сучасної. Відтак, за результатами проведеного теоретико-еволюційного дослідження відбулася концептуальна трансформація формування площини екосистеми розвитку підприємництва (рис. 1), що зумовило розширення комплексного майндсету екосистеми.

Метою запропонованої площини екосистеми розвитку підприємництва є формування ефективного майндсету, що враховує інноваційність, цифровізацію та соціальну відповідальність. Основна ідея полягає в тому, що в даний підхід закладені процеси growth mindset, створення, включеності, розвитку цінностей, вирішення проблем та оптимізації ризиків. Проблема в системі сприймається як можливість і виклик, а учасники в партнерстві і довірі перетворюють їх на успіх. Тобто, метою майндсету екосистеми стимулювання розвитку є перетворення проблем економічного, соціального, технологічного, екологічного та інституційного характерів в можливості і успіх та формування нової культури бізнесу на основі цінностей, довіри і партнерства. Партнерство виступає драйвером генерації соціального капіталу, зростання ступеня довіри та удосконалення механізмів сталих практик управління.

Відтак, сформована площина окреслює екосистему розвитку підприємництва як багаторівневу та статичну архітектуру, в якій учасники об'єднані спільною метою, ціннісними пропозиціями, кооперацією та конкуренцією. «Разом із тим, такі варіативні характеристики як кросгалузевість, самовідворення, самоорганізація із відсутністю системи ієрархічного

контролю, взаємодія учасників в сферах основної, інвестиційної та фінансової діяльності, або їх узгодженість, також мажуть визначати екосистеми бізнесу або їх частини, наявність інституту лідера, задекларованої спільної мети як учасників, так і цілої екосистеми, не зустрічаються у всіх видах та архітектурах» [1]. Варто зазначити, що «екосистемний підхід в підприємництві дозволяє не тільки створювати сприятливі умови для інноваційного розвитку, залучення інвестицій та забезпечення стійкого росту учасників екосистеми, він визнає важливість співпраці» [2, с. 74]. Погоджуємось з думкою авторів, адже такі елементи як синергію, партнерство, конкуренцію заклали в основу площини екосистеми розвитку підприємництва.

Так, як саме сьогодні «темпи економічного зростання та рівень суспільного розвитку визначає інноваційна діяльність, яка є рушійною силою ефективного функціонування економічної системи і ґрунтується на створенні й експлуатації нових знань, на інноваційному характері капіталу та на підприємницькому підході» [3, с. 212] важливо зробити акцент на тому, що екосистема є складною, саморегульованою системою, яка в процесі функціонального розвитку визначає структуровану модель економічних, соціальних, виробничих, екологічних, фінансових відносин, базуючись на цінностях виступає основою стратегічного майндсету екосистеми розвитку підприємництва та визначає інноваційний базис діяльності. Відтак, результатом діяльності будуть генерування ресурсу, можливостей та компетенцій учасниками екосистеми. Однак, екосистема має свої передумови створення та фактори впливу на процеси ефективного формування, що закладаються в концепцію.

Так, як «основними факторами, які визначають структуру бізнес-екосистеми, є: потік капіталу, знань, ідей і талантів; спільне створення цінності для споживача; використання ефекту масштабу та обсягу; співпраця через координацію, адаптація та участь; організація стратегій і бізнес-моделей; схеми розподілу прибутку» [4], то відповідно вони окреслюють базисні орієнтири ефективного руху системи.

Адже в досліджуваному науковому концепті передумови формування екосистеми розвитку підприємництва створюють основу розвитку, а фактори, в свою чергу, визначають орієнтир та подальшу трансформацію. Тобто, виступають своєрідними драйверами екосистеми. Їх взаємодія генерує підґрунтя для формування поліструктурного майндсету

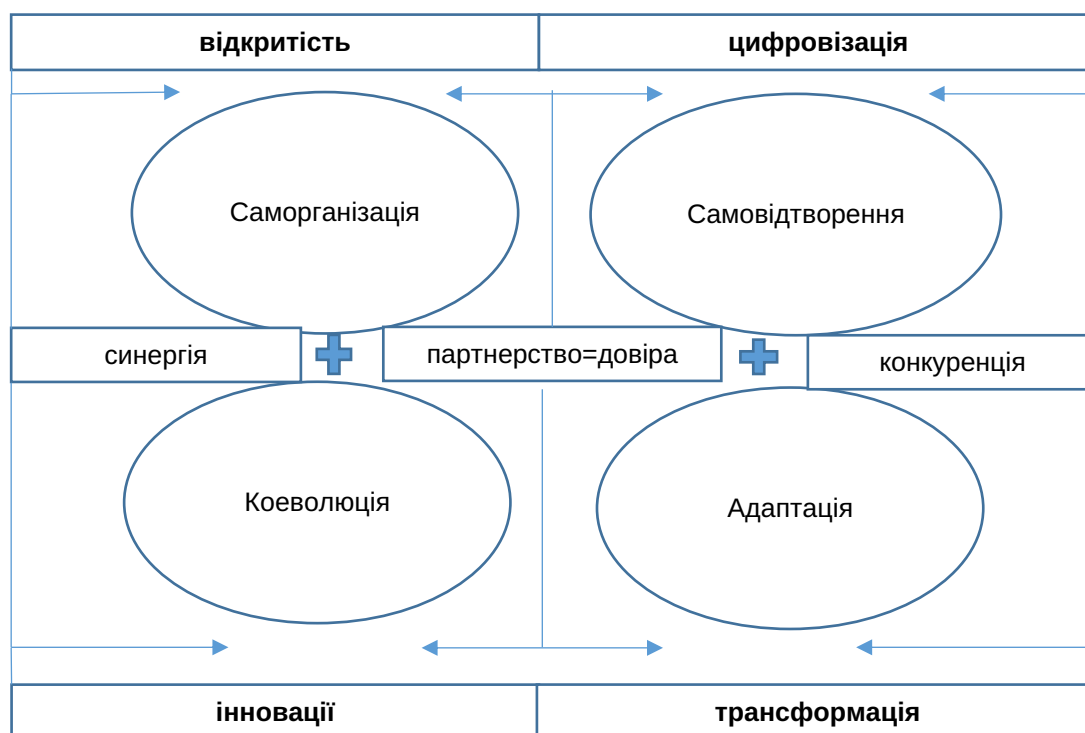

Рис. 1. Площина екосистеми розвитку підприємництва

Джерело: сформовано автором

екосистеми стимулювання розвитку підприємництва (рис. 2), як способу інклюзивності, трансформації, партнерства, довіри, цифровізації, синергії та конкуренції.

Запропонована концепція екосистеми розвитку підприємництва дозволяє розширити концептуальний підхід до розуміння сутності категорії. В основу концепції закладено поліструктурний майндсет, який передбачає консолідацію в систему різних за змістом та формою елементів, які працюють на перетворення проблем в можливості – продукуючи цінність.

Концепція екосистеми розвитку підприємництва пропонує новий підхід до розуміння підприємницької активності, який передбачає важливість якісного стану середовища та є стратегічним завданням державної політики, органів місцевої влади щодо посилення взаємодії, нарощення стратегічного курсу, інституційної спроможності та культурної співпраці. Важливо, що «вивчення процесу функціонування природних екосистем дозволяє виділити дві групи факторів розвитку інноваційної екосистеми: екзогенні й ендогенні. Серед зовнішніх може бути виявлено вплив політичних, техногенних, природних, економічних та інших факторів, серед внутрішніх – це зміна умов існування самої екосистеми,

зміна в порядку функціонування її елементів» [5, с. 221].

Досліджуючи фактори та передумови розвитку підприємництва в концепті екосистеми звертаємо увагу на дослідження Росола У.В. та Росола А.П. [6], які зазначають, що «екосистема підприємництва охоплює набір взаємопов'язаних факторів у певній сфері, яка, принаймні, включає університети та дослідницькі організації, кваліфіковані людські ресурси, уряд, інвесторів, капітал, постачальників професійних послуг та культуру підприємництва» що «сприяють досягненню багатьох цілей сталого розвитку, зокрема зменшення бідності, гідної роботи та економічного зростання, покращення охорони здоров'я, освіти, енергії, води та санітарії» [6]. Тобто, у своїх дослідженнях науковці підтримують постулати балансу між ефективним та сталим економіко-екологічним розвитком підкреслюючи доцільність застосувати адаптивне управління з прямою орієнтацією на цифровізацію економіки.

Прослідковується інтелектуально-дослідницька складова, яка регулюється освітньою та ініціативною функціями. Важливо відмітити, що «в інноваційній економіці основний прибуток формується за рахунок інтелекту новаторів і вчених, які генерують нові знання та інноваційні ідеї, та забезпечується швид-

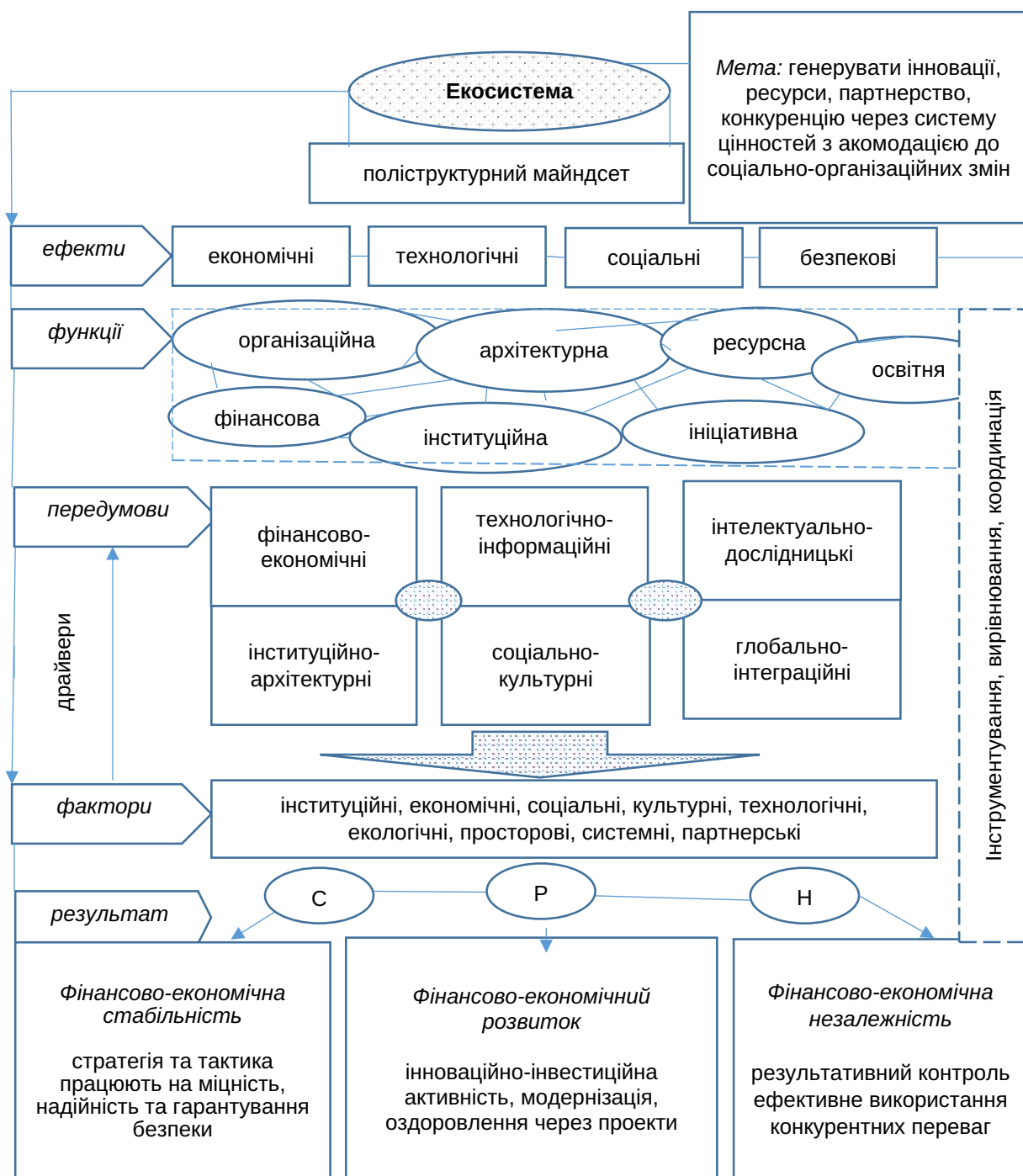

Рис. 2. Концепція екосистеми розвитку підприємництва

Джерело: сформовано автором

кістю їх перетворення на інноваційні продукти» [7, с. 91]. Тобто, інноваційний потенціал є драйвером екосистеми та продукує «спільному розвитку, відкриттю нових ринків, створенню нових технологій та продуктів, залученню інвестицій, а також сприянню соціальної інклюзії» [8]. Тому, зростає потреба у формуванні такої екосистеми, яка буде спроможною не лише ефективно реагувати та

кризові процеси, а й генерувати ініціативні рішення щодо попередження та мінімізації наслідків опираючись на споживчу цінність.

І так, функціонування екосистеми характеризується трьома основними параметрами «продуктивність, стійкість, інновативність» [9] в межах яких, вона виконує певні стратегічні функції (рис. 2). Доцільно, в цьому ж напрямку розкрити сутність ключових страте-

гічних функцій, які виконує екосистема в процесі функціонування (табл. 1).

Результати проведеного аналізу показали, що наведені функції відіграють стратегічну роль в роботі концепції екосистеми розвитку підприємництва. Їх виконання забезпечує сталий розвиток підприємництва, підвищує рівень конкурентоспроможності та посилює інноваційно-інвестиційну та цифрові процеси трансформації.

Наукові дослідження дозволяють стверджувати, що екосистема це своєрідний стан, який починається всередині та поширюється ззовні. Тому, щоденні дії створюють гармонію та продукують силу.

Важливо, розкрити сутність передумов успішного формування екосистеми підприємницьких структур та факторів впливу (табл. 2), які закладені в розроблену концепцію (рис. 2).

Узгодженість драйверів трансформації та драйверів стану генерує основу для формування успішної екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур адаптовану до умов цифрових та інноваційних змін економіки. А їх рівень розвитку визначає здатність екосистеми до оновлення, впровадження інновацій та стійкого зростання.

Відтак, закладені постулати партнерства в концепцію екосистеми через призму майндсету є визначальними, і вже працюють та трансформують зміни. Тобто, теоретико-прикладний концепт екосистеми розвитку підприємництва базується на структурованій системі, що працює на єдності результативних показників, забезпечує виконання мети та цілей розвитку бізнесу, формує конкурентні ринкові переваги.

Перевагою розробленої концепції екосистеми розвитку підприємництва є створення концептуальної основи та обґрунтування працюючих складників для побудови поліструктурного майндсету екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур, що дозволить інтегрувати міждисциплінарні підходи з врахуванням умов глобалізації, цифровізації економіки країни та генерувати прибутковий результат.

Висновки. Отже, у таких умовах, основними завданнями є гарантування сталого розвитку та безпеки, що забезпечуються сукупністю вдало підібраних працюючих інструментів. Важливо зазначити, що основні напрямки роботи в системі повоєнного відновлення мають бути напрацьовані в частині

Таблиця 1

Стратегічні функції екосистеми розвитку підприємництва

Назва	Сутнісне наповнення	Результат
Архітектурна	спрямована на підтримку бізнесу, тобто побудову структурно-логічної моделі, взаємозв'язків та взаємодії суб'єктів підприємницьких структур	сприяє ефективній, збалансованій інтеграції учасників та процесів
Інституційна	спрямована на регулювання взаємодії учасників згідно прозорих правил, тобто забезпечує формування нормативно-правового поля та умов	формує механізм правового захисту для ефективної діяльності та розвитку
Організаційна	спрямована на координацію взаємодії учасників екосистеми, логічного менеджменту, комунікації та розподілення засобів	формує партнерство, прозорість та кордони, підвищуючи рівень бізнесових ініціатив
Фінансова	спрямована на формування, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів за допомогою використання різних фінансових інструментів	забезпечує розвиток інвестиційно-інноваційного поля, підтримку проєктів, стартапів
Ресурсна	спрямована на забезпечення доступу до всіх видів ресурсів	створює умови для ведення бізнесової діяльності
Освітня	спрямована на формування знань, вмінь навичок, набуття професійних компетенцій	надає доступ до навчань, стажувань, менторства
Ініціативна	спрямована на стимулювання та розвиток бізнесової активності, інноваційного мислення, лідерського потенціалу	генерує нові бізнес-ідеї та стратегії

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2

Драйвери формування успішної екосистеми підприємницьких структур

Драйвери	Види	Ключові ознаки
Драйвери трансформації		
Передумови формування	Фінансово-економічні	наявність фінансових ресурсів, ринку інвестицій, податкового середовища, фінансової архітектури
	Технологічно-інформаційні	цифрові технології, цифрова грамотність, інноваційна активність, дослідницькі платформи, стартап-акселератори
	Інтелектуально-дослідницькі	кваліфіковані кадри, підприємницька освіта, інклюзивність, наставництво
	Інституційно-архітектурні	стабільність та прозорість правового середовища, державна підтримка, партнерство «бізнес-наука-влада-неурядові організації», інфраструктура
	Соціально-культурні	підприємливість, лідерство, ініціативність, ризиковість, культурна інтеграція, динаміка, включеність в процеси
	Глобально-інтеграційні	інтернаціоналізація, іноземні інвестиції, співпраця, комерціалізація інновацій
Драйвери стану		
Фактори формування	Інституційні	ефективна нормативно-правова база, гарантія права власності та принципів права, якість інституцій підтримки
	Економічні	стан макроекономічної ситуації, доступ до ресурсів, податковий клімат, умови для інвестування, розвиток інфраструктури
	Соціальні	освіченість населення, програми з підприємництва, демографічна структура, мобільність трудових ресурсів
	Культурні	система знань, цінностей, норм, традицій, креативність, здатність до змін
	Технологічні	рівень цифровізації, доступ до інноваційних продуктів, рівень комерціалізації розробок, інформаційно-комунікаційна інфраструктура
	Екологічні	вимоги до екологічної відповідальності та зеленого підприємництва
	Просторові	територіальна доступність до ресурсів, послуг та ринків збуту
	Системні	рівень інтегрованості, наявність системи ініціатив, практик, платформ
	Партнерські	ефективність структурних взаємодій та співпраці на всіх рівнях

Джерело: сформовано автором

побудови ефективної моделі формування екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур, щодо нарощення та розподілу ресурсів, капіталізації, досягнення результату і, що надважливо, посилення цифрової трансформації. Подальший розвиток

буде залежати саме від ефективності сформованого майндсету екосистеми стимулювання, який буде консолідувати соціальну, економічну, екологічну, фінансову, інвестиційну та інноваційну складові, що працюватимуть на результат за будь яких тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лемешко М.О. Сутність та особливості формування екосистем бізнесу в новій економіці. *Економіка та суспільство*. Випуск 34. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1012/970>.
2. Смачило В.В., Черних М.І. Екосистемний підхід в підприємстві. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/66691/1/%D0%97%D0%B12024-74-76.pdf>.

3. Кизименко К. С., Кравченко М. О. Розробка моделі інноваційної екосистеми для оборонних підприємств України. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. № 19. 2021. С. 212-216.
4. Грінченко Ю.Л. Структура та динаміка бізнесових екосистем в контексті концепції «Індустрія 4.0». *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 21(1(50)). 2023. 149-161. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1\(50\).286036](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1(50).286036).
5. Бажал Ю.М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. 280 с.
6. Розола У.В., Росола А.П.. Розвиток бізнес-екосистеми аграрної сфери у контексті забезпечення продовольчої безпеки. *Економіка та суспільство*. Випуск 68. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5058/5003/>.
7. Кравченко М.О. Особливості формування екосистеми стартапів в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. Випуск 5(22). 2019. С. 90-97. URL: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/22_2019/13.pdf?utm_source=chatgpt.com.
8. Рибак М.О. Інноваційне підприємництво як ключова ознака сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. Випуск 59. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3526/3456>.
9. Циганенко О., Зубко К., Самусь Г. Формування екосистеми компанії як основи підвищення стійкості бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-65>.
10. Дума О.І., Качмар Г.Я. Розвиток екосистеми стартапів України в час війни: проблеми та виклики. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2024. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/dec/37288/menedzhmentnadoi-269-285.pdf?utm_source=chatgpt.com.
11. Ляліна Н.С., Матвієнко-Біляєва Г.Л., Панчук А.С. Сучасний бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Економіка та управління підприємствами. Інфраструктура ринку*. Випуск 53. 2021. С. 43-50. URL: https://market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/11.pdf.
12. Горбань С.Ф., Біленко О.В. Бізнес-екосистеми в Україні: стан та перспективи розвитку. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. № 4. 2025. С. 1-11.
13. Купира М.І., Шевчук О.А. Сучасні тенденції концепту забезпечення фінансової ефективності в системі формування екосистеми стимулювання розвитку підприємницьких структур. *Приазовський економічний вісник. Електронне наукове видання*. Запоріжжя. 2025. Випуск 2(42). С. 10-15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2025-2-2>.

REFERENCES:

1. Lemeshko M.O. (2021). Sutnist ta osoblyvosti formuvannia ekosystem biznesu v novii ekonomitsi [The essence and characteristics of business ecosystem formation in the new economy]. *Economy and society*. Vol. 34. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1012/970> [in Ukrainian].
2. Smachylo V.V. & Chernykh M.I. Ekosystemnyi pidkhid v pidpriemnytstvi [Ecosystem approach in entrepreneurship]. Retrieved from: <https://eprints.kname.edu.ua/66691/1/%D0%97%D0%B12024-74-76.pdf> [in Ukrainian].
3. Kyzymenko K. S. & Kravchenko M. O. (2021). Rozrobka modeli innovatsiinoi ekosystemy dlia oboronnykh pidpriemstv Ukrainy [Development of an innovative ecosystem model for Ukrainian defense enterprises]. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*. Vol. 19. P. 212-216.
4. Hrinchenko, Yu.L. (2023). Struktura ta dynamika biznesovykh ekosystem v konteksti kontseptsii «Industriia 4.0» [The structure and dynamics of business ecosystems in the context of the Industry 4.0 concept]. *Market economy: modern theory and practice of management*. Vol. 21(1(50)). P. 149-161. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1\(50\).286036](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1(50).286036).
5. Bazhal Yu.M. (2015). Innovatsiine pidpriemnytstvo: kreatyvnist, komertsializatsiia, ekosistema: navchalnyi posibnyk dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv [Innovative entrepreneurship: creativity, commercialization, ecosystem: a textbook for higher education institutions]. K.: Univ. Publishing House PULSARY. 280 p.
6. Rozola U.V. & Rosola A.P. (2024). Rozvytok biznes-ekosystemy ahrarnoi sfery u konteksti zabezpechennia prodovolchoi bezpeky [Development of the agricultural business ecosystem in the context of food security]. *Economy and society*. Vol. 68. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5058/5003/> [in Ukrainian].
7. Kravchenko M.O. (2019). Osoblyvosti formuvannia ekosystemy startapiv v Ukraini [Features of the formation of a startup ecosystem in Ukraine]. *Economics and business management*. Vol. 5(22). P. 90-97. Retrieved from: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/22_2019/13.pdf?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].

8. Rybak M.O. (2024). Innovatsiine pidpriemnytstvo yak kliuchova oznaka staloho rozvytku [Innovative entrepreneurship as a key feature of sustainable development]. *Economy and society*. Vol. 59. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3526/3456> [in Ukrainian].
9. Tsyhanenko O., Zubko K., & Samus H. (2022). Formuvannia ekosystemy kompanii yak osnovy pidvyshchennia stiikosti biznesu [Building a company ecosystem as the foundation for improving business sustainability]. *Economy and society*. Vol. 37. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-65> [in Ukrainian].
10. Duma O.I., & Kachmar H.Ia. (2024). Rozvytok ekosystemy startapiv ukrainy v chas viiny: problemy ta vyklyky [Development of Ukraine's startup ecosystem during wartime: problems and challenges]. Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development issues. Retrieved from: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/dec/37288/menedzhmentnadoi-269-285.pdf?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
11. Lialina N.S., Matviienko-Biliaieva H.L. & Panchuk A.S. (2021). Suchasnyi biznes v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Modern business in Ukraine: problems and prospects for development]. *Economics and enterprise management. Market infrastructure*. Vol. 53. P. 43-50. Retrieved from: https://market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/11.pdf [in Ukrainian].
12. Horban S.F., & Bilenko O.V. (2025). Biznes-ekosystemy v Ukraini: stan ta perspektyvy rozvytku [Business ecosystems in Ukraine: current status and prospects for development]. *Social development: economic and legal issues*. Vol 4. P. 1-11.
13. Kupyra M.I. & Shevchuk O.A. (2025). Current trends in the concept of ensuring financial effectiveness in the system of forming ecosystems stimulating the development of entrepreneurial structures [Modern trends in the concept of ensuring financial efficiency in the system of forming an ecosystem to stimulate the development of entrepreneurial structures]. *Priazovsky economic bulletin*. Vol. 2(42). P. 10-15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2025-2-2>. [in Ukrainian].